

Jaarverslag 2016

April 2017

The bottom half of the page features a decorative background consisting of a grid of squares in various shades of blue and white. Overlaid on this pattern is the word "Rob" in a large, light blue, serif font, matching the logo at the top left.

Profiel

De Raad voor het openbaar bestuur (Rob) is een adviesraad van de regering en het parlement. De Rob is ingesteld bij Wet van 12 december 1996 (Wet op de raad voor het openbaar bestuur, Staatsblad 1996, nr. 623).

Taak

De wettelijke taak van de Raad is de regering en het parlement gevraagd en ongevraagd adviseren over de inrichting en het functioneren van de overheid. Daarbij geeft de Raad in het bijzonder aandacht aan de uitgangspunten van de democratische rechtsstaat.

Samenstelling

Onafhankelijke deskundigen op het terrein van het openbaar bestuur, politiek en wetenschap vormen samen de Raad voor het openbaar bestuur. Zij zijn geselecteerd op basis van hun deskundigheid en maatschappelijke ervaring. Daarnaast kunnen afhankelijk van het onderwerp tijdelijke leden de Raad versterken. De leden van de Raad worden bij Koninklijk Besluit benoemd.

Werkwijze

De Raad kan zowel gevraagd als ongevraagd advies uitbrengen. Adviesaanvragen kunnen van alle departementen en van de Staten-Generaal afkomstig zijn. Bij het voorbereiden van zijn adviezen betreft de Raad vaak deskundigen en organisaties die veel met het openbaar bestuur te maken hebben. Ook via andere activiteiten (publicaties, onderzoek, bijeenkomsten, lezingen) levert de Raad een bijdrage aan het politiek-bestuurlijke en maatschappelijke debat.

Secretariaat

Een secretariaat ondersteunt de Raad voor het openbaar bestuur (en de Raad voor de financiële verhoudingen). De secretaris en zijn medewerkers leggen over hun werk verantwoording af aan de Raad. Het jaarlijkse Werkprogramma geeft sturing aan de werkzaamheden.

Adresgegevens

Bezoekadres: Korte Voorhout 7, Den Haag
Postadres: Postbus 20011, 2500 EA Den Haag
T 070 426 7540
E rob-rfv@rob-rfv.nl
[@Rob_Rfv](https://twitter.com/Rob_Rfv)

ISBN 978-90-5991-103-1

NUR 823

Jaarverslag 2016

April 2017

Rob

Inhoud

Voorwoord	5
1. Adviezen, publicaties en activiteiten	7
2. Communicatie	11
3. De Raad	13
4. Secretariaat	15
5. Financieel overzicht	17
Bijlage 1 Optredens naar aanleiding van adviezen	18
Bijlage 2 Werkprogramma	21
Bijlage 3 Activiteiten en publicaties staf	24

Voorwoord

De Raad voor het openbaar bestuur heeft in 2016 veel aandacht gegeven aan de ontwikkeling van het lokale openbaar bestuur en de lokale democratie. Grote vraagstukken van doeltreffende en betaalbare (jeugd)zorg, reïntegratie en passend onderwijs komen daar samen. Waar vanuit Haags perspectief aard en tempo van de grote decentralisaties als een bestuurlijke prestatie van formaat kunnen worden gezien, neemt daarmee de druk op de lokale democratie natuurlijk wel toe. Op verzoek van de Eerste Kamer onderzocht de Rob in 2016 in 20 gemeenten op welke wijze het lokale openbaar bestuur met deze nieuwe verantwoordelijkheden omgaat. De Raad hoopt begin 2017 over de eerste verkregen indrukken te rapporteren.

Van raadsleden wordt geleidelijk aan veel gevraagd: ze dienen B&W te controleren, maar ook actief de verbinding te leggen tussen burgers en gemeentehuis. Het feit dat veel gemeentelijke taken bovengemeentelijk worden belegd in gemeenschappelijke regelingen maakt het er voor raadsleden niet eenvoudiger op. De Rob heeft eind 2015 het advies Wisselwerking uitgebracht dat beoogde suggesties aan te dragen voor een betere greep van de lokale democratie op die bovengemeentelijke samenwerking. Het verheugt de Raad te kunnen vaststellen dat voor het advies in het land grote belangstelling en veelal ook waardering bestaat.

In dit verslagjaar heeft de Rob met een advies en een signalement verder getracht bij te dragen aan enige bezinning op de rol en mogelijkheden van lokaal bestuur en democratie. Het advies 15,9 bepleit met kracht de volkvertegenwoordigende rol van de gemeenteraad te versterken en doet daarvoor tal van concrete suggesties. Het is bemoedigend vast te stellen in hoeveel gemeenten aandacht aan het advies is gegeven. En ook al wordt niet elke conclusie van het advies onderschreven, het is onmiskenbaar dat het invloed heeft op het denken over de kwaliteit van het lokaal openbaar bestuur.

In het signalement 'Niet alleen een ambt, ook een ambacht' heeft de Rob aandacht gegeven aan de noodzakelijk kwaliteitsbevordering van de volksvertegenwoordigers en bestuurders, die lokaal de hitte van de dag dragen. In elke professionele organisatie en elke goed georganiseerde beroepsgroep is training, her- en bijscholing ingeburgerd. En hoewel er inmiddels een breed aanbod is ontbreekt het aan systematische aandacht voor de bevordering van de professionaliteit in het openbaar bestuur. Met een kritische bevolking en sociale media die – sober geformuleerd – voor een dynamische omgeving zorgen zijn de aanbevelingen in het signalement geen luxe.

Voor het hoeden van het democratische en bestuurlijke proces is lokaal de burgemeester van cruciale betekenis. Op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de Raad zich in dit verslagjaar gebogen over de relatie tussen de aard van het ambt en de aanstellingswijze van de burgemeester. De politiek sleept dit vraagstuk nu al decennia lang met zich mee en de Raad is zo vrij geweest een stevig pleidooi te houden het debat over de aanstellingswijze niet los te zien van de opvattingen over het ambt. Sterker nog, de Rob bepleit eerst explicieter uit te spreken wat voor burgemeester men eigenlijk hebben wil en vanuit die verkenning de verschillende aanstellingsmogelijkheden te beoordelen. "Begin bij het begin" adviseert de Raad regering en parlement.

De groeiende betekenis van het lokale openbaar bestuur zal vroeger of later ook consequenties moeten hebben voor de wijze waarop de landelijke politiek zich uit over die nu lokaal verankerde taken. Met de eenvoudige gedachte 'je gaat er over of je gaat er niet over' is dit vraagstuk helaas niet opgelost. Maar met de mededeling 'de minister is systeemverantwoordelijk' evenmin. Met het advies 'De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor systemen' heeft de Rob getracht een ingewikkeld vraagstuk bespreekbaar te maken. Natuurlijk berust de wetgevingsverantwoordelijkheid bij regering en parlement. Maar waar de bestuurlijke verantwoordelijkheid in hoge mate lokaal terecht is gekomen moet naar een nieuwe politieke cultuur worden gezocht die past bij deze gespreide verantwoordelijkheid. Het begrip systeemverantwoordelijkheid dreigt via de achterdeur opnieuw een eenzijdig Haags accent te organiseren dat met veel vertoon via de voordeur was vertrokken. Verantwoordelijk zijn voor systemen vergt een samen optrekken dat net als de decentralisatie zelf geleerd moet worden. Hopelijk is het advies van de Raad daarbij van nut.

Aan het eind van dit verslagjaar heeft de Rob afscheid genomen van zijn secretaris dr. Kees Breed. Ruim tien jaar hebben de Raad voor de financiële verhoudingen en de Raad voor het openbaar bestuur mogen profiteren van zijn grote kennis, zijn plezierige wijze van samenwerken en zijn eruditie. De Raad is hem daarvoor zeer erkentelijk.

Jacques Wallage
Voorzitter Raad voor het openbaar bestuur

A handwritten signature in black ink, which appears to read 'J. Wallage'. The signature is written in a cursive, flowing style.

Adviezen, publicaties en activiteiten

De Raad voor het openbaar bestuur adviseert gevraagd en ongevraagd de regering en de beide Kamers der Staten-Generaal. De Raad heeft in 2016 twaalf producten opgeleverd, waarvan vijf adviezen, drie adviespresentaties en adviesoverhandigingen aan de minister, een signalement, een workshop, een deelcongres en een lezing.

Uitgebrachte adviezen 2016

Het puberbrein van de overheid

Informatiebeheer in ketensamenwerking

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft aan de Raad voor Cultuur en de Raad voor het openbaar bestuur gevraagd of zij gezamenlijk advies willen uitbrengen over de 'selectie en waardering keteninformatie bij de overheid'.

De Raden constateren dat overheidsorganisaties hun informatie niet op orde hebben. Daarvan hebben ze niet alleen zelf last, ook burgers worden hiervan de dupe. Als overheden met elkaar of met maatschappelijke organisaties in ketens samenwerken, worden de problemen nog groter.

De adviesraden waarschuwen dat informatie van de overheid onbruikbaar wordt als verwijzingen doodlopen, omdat de bijbehorende gegevensbestanden zijn vernietigd of onvindbaar zijn. Hoe schadelijk deze link rot kan zijn voor het functioneren van en vertrouwen in bestuurders en overheidsorganen, werd bijvoorbeeld duidelijk bij de veelbesproken 'Teevendeaal'.

Tegelijkertijd ligt ook 'overarchivering' op de loer: juist omdat er zo weinig aandacht is voor informatiemanagement, worden er geen afgewogen keuzes gemaakt over archiveren en wordt er meer bewaard dan nodig is toegestaan is. Dat leidt tot extra kosten voor opslag en beheer.

In dit advies doen de raden aanbevelingen om de problematiek rondom het beheer van keteninformatie beter in beeld en onder de aandacht te brengen. Ook doen zij suggesties om waardering en selectie van overheidsinformatie in ketens beter te faciliteren. Hiervoor is een nauwe samenwerking tussen de ministeries van OCW en BZK noodzakelijk, zowel op bestuurlijk als ambtelijk niveau.

Het advies is uitgekomen in april 2016.

15,9 uur

De verbindende rol van het raadslid in een vitale democratie

Raadsleden en gemeenteraden staan voor een aantal praktische vraagstukken: bestuur en democratie krijgen steeds meer lokaal en in de regio gestalte en Haagse beslissingen moeten vooral in de decentrale bestuurspraktijk worden gerealiseerd. Burgers laten zich daarnaast ook horen en laten steeds vaker zien dat democratie bij hen begint. En veel maatschappelijke initiatieven vragen van de gekozen volksvertegenwoordigers een nieuwe plaatsbepaling. Bovendien verandert de rol van de lokale media; sociale media creëren hun eigen werkelijkheid.

Raadsleden krijgen dus steeds meer te doen, maar er komt niet meer tijd beschikbaar. Gemiddeld besteden raadsleden 15,9 uur aan hun raadswerk. Er moet binnen die beschikbare tijd dus gekozen worden. De belangrijkste aanbeveling in het advies 15,9 uur is dat gemeenteraadsleden meer volksvertegenwoordiger dienen te zijn; zij dienen meer tijd te besteden aan de dialoog met de samenleving, en minder aan stapels documenten.

Het advies is uitgekomen in april 2016.

Op Radio 1 is het interview met voorzitter Jacques Wallage over dit advies terug te luisteren.

Begin bij het begin

Advies over de rol, positie en aanstellingswijze van de burgemeester

Op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de Raad voor het openbaar bestuur advies uitgebracht over de rol, positie en aanstellingswijze van de burgemeester. Daarover woedt al lang een debat: wat is de beste aanstellingswijze? Kiezen de inwoners zelf hun burgemeester, of kiest de gemeenteraad?

Er zijn diverse wijzen van aanstelling. Elke wijze heeft andere gevolgen voor de rol en de positie van de burgemeester. En daarmee voor de lokale politieke verhoudingen. Met dat laatste moet worden begonnen; bepaal eerst wat voor type burgemeester je wil hebben: begin bij het begin.

Het advies is in de vorm van een politiek en bestuurlijk spoorboekje gegoten, waarin de Raad adviseert de stappen te doorlopen.

Het advies is uitgekomen in juni 2016

Op [radio 1 is het interview van Sven Kockelmann met Jacques Wallage](#) hierover terug te luisteren.

Signalement Politieke versnippering

Europa breed staan de bestaande partijsystemen onder druk als gevolg van veranderd stemgedrag van kiezers. Zij verlaten en masse gevestigde partijen voor groene, radicaal rechts populistische en sociaal populistische partijen. Dit zorgt niet alleen voor verrassende verkiezingsuitslagen waarbij nieuwkomers grote aanhang verwerven ten koste van bestaande partijen, maar vooral ook voor ingewikkeldere coalitievorming.

Het is zaak om met de verschijnselen van versnippering en volatiliteit (beweeglijk stemgedrag van kiezers) rekening te houden richting de volgende verkiezingen, om te zorgen dat een volgend kabinet zo daadkrachtig én responsief mogelijk kan optreden. Het gaat dan om het serieus overwegen van de in Nederland ongebruikelijke figuur van het minderheidskabinet en het werken met stembusakkoorden.

Het signalement bevat een grondige verkenning van politieke versnippering en de achterliggende oorzaken daarvan. Met dit signalement beoogt de Raad voor het openbaar bestuur verkeerde aannames over het fenomeen politieke versnippering weg te nemen en zo mede een bijdrage te leveren aan het maatschappelijk debat.

Het signalement is uitgekomen in juni 2016.

Op de site van de Raad voor het openbaar bestuur is het [artikel in het FD](#) hierover terug te lezen.

Niet alleen een ambt, ook een ambacht

De kwaliteiten van raadsleden, burgemeesters en wethouders

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de Raad gevraagd advies uit te brengen over het thema nieuwe profielen en competenties voor politici en bestuurders.

Het lokale bestuur staat onder grote druk. Het zijn geen geringe opgaven waarvoor gemeentelijke bestuurders passende oplossingen moeten vinden. Werkgelegenheid en economische opgaven, de zorg voor huisvesting, onderwijs, veiligheid, de strijd tegen criminaliteit, de recente decentralisaties in het sociale domein en ook de plotselinge toestroom van grote aantallen vluchtelingen – de lijst is lang en de opsomming is bepaald niet uitputtend. Daarbij zijn ook de lokale samenleving en de bestuurlijke context sterk in ontwikkeling. Burgers roeren zich en er moet met steeds meer partijen worden samengewerkt. Wat vraagt dat van het lokale bestuur en van lokale bestuurders?

De Raad voor het openbaar bestuur heeft hierover een briefadvies geschreven. Het advies is uitgekomen in oktober 2016.

De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor systemen

Systeemverantwoordelijkheid is een begrip waarover veel gepubliceerd is. In gesprekken tussen Rijksoverheid en andere overheden wordt het begrip vaak gebruikt om aan te geven dat de uitvoering weliswaar buiten de Rijksoverheid is belegd, maar dat de eindverantwoordelijkheid nog steeds onveranderd bij een minister berust.

De Raad voor het openbaar bestuur pleit in dit advies voor een herbezinning op de vraag wat systeemverantwoordelijkheid in deze tijd nog behelst. En voor de erkenning van Den Haag voor het feit dat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid is: van systeemverantwoordelijkheid naar het gezamenlijk besturen van systemen.

De Raad geeft aan dat systeemverantwoordelijkheid per definitie een gedeelde verantwoordelijkheid is. Verschillende actoren dragen in dat systeem verantwoordelijkheid en ze hebben verschillende rollen. Geen van hen staat er buiten of erboven. Dat betekent niet dat elk verantwoordelijk is voor het geheel; ze hebben wel allen belang bij dat geheel.

Het advies 'De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor systemen' biedt een gespreksagenda en handvatten voor een constructief gesprek tussen alle betrokken in een systeem.

Het is uitgekomen in november 2016.

Activiteiten

Het VNG-deelcongres: Pionieren in de lokale democratie

Dit congres vond plaats op dinsdag 7 juni 2016 in de gemeente Haarlemermeer. Zo'n 80 mensen bezoekers van het VNG-congres waren aanwezig.

Rob-lezing 2016: 'Identiteitspolitiek of het einde van de liberale democratie'

De Rob-lezing stond dit jaar in het teken van democratie. De lezing werd gehouden door Femke Halsema. Het vond plaats in de Glazen Zaal in Den Haag op 23 november 2016. Ruim 230 belangstellenden waren aanwezig.

Social media

Vanaf januari 2014 is Twitter ingezet om publicaties en activiteiten onder de aandacht te brengen. Het twitteraccount @Rob_Rfv heeft nu 605 volgers, ten opzichte van 410 volgers op 31-12-2015.

Website

De website www.rob-rfv.nl trok 236.143 bezoekers in 2016. Dat zijn 27.530 bezoekers méér dan in 2015, waarin het aantal bezoekers op 208.613 lag.

Meest gedownloade documenten

De top 5 van meest gedownloade documenten in 2016:

Document	Aantal downloads	Verspreiding papier
1. Advies 15,9 uur	7952	2000
2. Wisselwerking	5858	3000
3. Politieke partijen overbodig of nodig	3698	nvt
4. Loslaten in vertrouwen	3656	2500
5. Democratische legitimiteit van samenwerkingsverbanden	3463	2000

Bijeenkomsten

De Raad voor het openbaar bestuur heeft in 2016 meerdere bijeenkomsten georganiseerd. De grootste bijeenkomst was de Rob-lezing 'Identiteitspolitiek of het einde van de liberale democratie', uitgesproken door Femke Halsema. Deze lezing trok ruim 230 bezoekers. Het VNG-deelcongres 'Pionieren in de lokale democratie' trok ook veel belangstellenden. Met 80 aanwezigen waren alle stoelen vol.

Veel belangstelling was er ook voor de adviesoverhandiging van 15,9 uur (100 belangstellenden). Over dit advies en het advies Wisselwerking zijn in 2016 veel presentaties en lezingen gegeven bij gemeenten en gemeenteraden.

Nieuwsbrieven

Elke twee maanden wordt de Rob-Rfv-nieuwsbrief uitgebracht. Hierin worden de adviezen onder de aandacht gebracht die de afgelopen twee maanden zijn uitgekomen. Tevens worden aanstaande adviezen en bijeenkomsten aangekondigd. De nieuwsbrief wordt verzonden naar 1200 abonnees. Vanaf april 2014 is de eerste gezamenlijke nieuwsbrief van diverse adviesraden verschenen. Deze digitale coproductie van 12 adviesraden biedt een handzaam overzicht met actuele informatie over komende en recent verschenen adviezen, kabinetsreacties, publicaties en activiteiten. De nieuwsbrief verschijnt circa zes keer per jaar.

De deelnemende adviesraden zijn: Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV), Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT), Onderwijsraad, Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli), Raad voor het openbaar bestuur (Rob), Raad voor cultuur (RvC), Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO), Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RV&S), Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ), Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv), Sociaal Economische Raad (SER) en Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR).

Overige communicatie rondom adviezen en activiteiten

In de vakpers is regelmatig aandacht voor adviezen van de Raad voor het openbaar bestuur. Op verschillende online media worden de adviezen steevast onder de aandacht gebracht. Ook in de landelijke en regionale kranten en via de radio is er geregeld aandacht voor de Rob.

In 2016 is afscheid genomen van raadsleden Hanneke Möhring en Leon Frissen. Maarten Allers is als tijdelijk lid bij de Raad gekomen.

Samenstelling Raad voor het openbaar bestuur in 2016

Voorzitter

De heer prof. drs. J. Wallage, gast hoogleraar faculteit Sociale Wetenschappen Rijksuniversiteit Groningen.

Vice voorzitter

Mevrouw drs. J.W. Möhring MMC, zelfstandig adviseur (tot november 2016).
Vanaf november 2016: dr. Milo Schoenmaker, burgemeester van Gouda.

Leden

De heer prof. dr. M.J.G.J.A. Boogers, bijzonder hoogleraar Innovatie en Regionaal Bestuur aan de Universiteit Twente en senior adviseur bij BMC.

De heer L.J.P.M. Frissen, oud-commissaris van de koningin Limburg en waarnemend burgemeester van Schinnen.

Mevrouw prof. dr. S.L. de Lange, universitair hoofddocent bij de afdeling Politicologie van de Universiteit van Amsterdam en houder van de Dr. J.M. Den Uyl leerstoel aan de Universiteit van Amsterdam.

Mevrouw prof. dr. M.H. Leyenaar, hoogleraar Vergelijkende Politicologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Mevrouw A. van Vliet-Kuiper, waarnemend burgemeester Gooise Meren.

De heer prof. mr. dr. R. Nehmelman, hoogleraar Publiek Organisatierecht aan de Universiteit Utrecht.

De heer dr. M. Schoenmaker, burgemeester van Gouda.

Waarnemend lid

De heer mr. M.A.P. van Haersma Buma, dijkgraaf Hoogheemraadschap van Delfland en voorzitter van de Raad voor de financiële verhoudingen.

Tijdelijk lid

Drs. Ch.J. Kalden, oud-directeur van Staatsbosbeheer en voormalig secretaris-generaal van het ministerie van LNV.

De heer prof. dr. M.A. Allers, hoogleraar economie van decentrale overheden aan de Rijksuniversiteit Groningen en directeur van onderzoeksinstituut COELO (Centrum voor onderzoek van de economie van de decentrale overheden).

De Raad voor het openbaar bestuur en de Raad voor de financiële verhoudingen hebben een gedeeld secretariaat.

Samenstelling van het Secretariaat Rob en Rfv in 2016

Secretaris

dr. Kees Breed

Plv. secretaris

mr. Gerber van Nijendaal

Adviseurs

drs. Saniye Çelik (tot november 2016)

drs. Pieter de Jong

dr. Bart Leurs

drs. Michael Mekel

mr. Frank van der Meyden

dr. Erie Tanja

Kirsten Veldhuijzen MSc

Ajeh Zarrinkhameh MSc

Communicatieadviseur/persvoorlichter

Wenny Geenevasen

Bedrijfsbureau

Zahora Chandoe

Mary Polderman-Zuijdwijk

5.

Financieel overzicht

In financieel opzicht werken de Raad voor het openbaar bestuur en de Raad voor de financiële verhoudingen (Rob en Rfv) met één budget.

	Begroting	Uitgaven
Ambtelijk personeel	937.000	931.736
Vergoedingen raadsleden	193.000	189.138
Materiële en overige uitgaven	126.000	100.624
Totaal	1.256.000	1.221.498

Bijlage 1 | Optredens naar aanleiding van adviezen

12 januari 2016	seminar Zijlstra instituut, Wisselwerking (Michael Mekel)
13 januari 2016	gastcollege RUG filosofie ; besturingsethiek (Jacques Wallage)
21 januari 2016	conferentie Binnenlands Bestuur, Utrecht (Marcel Boogers Boogers)
26 januari 2016	conferentie Stadsregio Amsterdam, Wisselwerking (Jacques Wallage, Michael Mekel)
28 januari 2016	afscheidssymposium voorzitter RLO (Jacques Wallage)
9 februari 2016	gastcollege RUG sociale psychologie; de functie van het compromis (Jacques Wallage)
10 februari 2016	training communicatiedeskundigen Loslaten in Vertrouwen (Jacques Wallage)
12 februari 2016	conferentie ADFU (Jacques Wallage)
17 februari 2016	diverse kerkgenootschappen, Roden, Loslaten in vertrouwen (Jacques Wallage)
9 maart 2016	bijeenkomst gemeenteraden IJmond, Wisselwerking (Marcel Boogers)
16 maart 2016	bijeenkomst gemeenteraden Hoekse Waard, Wisselwerking (Jacques Wallage)
19 maart 2016	bijeenkomst gemeenteraad en college Alphen aan den Rijn, Wisselwerking (Jacques Wallage)
22 maart 2016	bijeenkomst griffiers Foodvalley, Wisselwerking (Michael Mekel) 24 maart 2016: conferentie BAR gemeenten, Ridderkerk, Loslaten in vertrouwen (Jacques Wallage)
24 maart 2016	preview Het puberbrein van de overheid bij VNG Adviescommissie Archieven (Michael Mekel)
1 april 2016	toelichting Sturen en Verbinden, Amersfoort, Ledenvergadering van de Unie van Waterschappen (Chris Kalden)
5 april 2016	aanbieding advies Het puberbrein van de overheid (ism Raad voor Cultuur) (Jacques Wallage, Remco Nehmelman, Michael Mekel, Wenny Geenevasen)
6 april 2016	bijeenkomst regiocommissie Foodvalley (Michael Mekel)
14 april 2016	bijeenkomst provincieambtenaren, Wisselwerking (Michael Mekel)
21 april 2016	aanbieding advies 15,9 uur aan minister BZK (Jacques Wallage, Marcel Boogers, Frank van der Meyden, Wenny Geenevasen)
22 april 2016	Radio 1 – interview over 15,9 uur (Jacques Wallage)
28 april 2016	bijeenkomst Platform Democratic Challenge (Jacques Wallage)
19 mei 2016	bijeenkomst griffiers Friesland, Wisselwerking (Michael Mekel)
20 mei 2016	bijeenkomst Raadsleden.nu, Wisselwerking en 15,9 uur (Marcel Boogers)
24 mei 2016	presentatie aan Provincie Noord-Holland, Wisselwerking (Michael Mekel)
25 mei 2016	bijeenkomst gemeenteraden Noordwijk en Noordwijkerhout, Wisselwerking (Michael Mekel)
26 mei 2016	Raadsledencongres in Leerdam, 15,9 uur (Albertine van Vliet-Kuiper)

1 juni 2016	Vereniging van Brabantse gemeenten, Veghel, Wisselwerking (Jacques Wallage, Wenny Geenevasen)
2 juni 2016	bijeenkomst gemeenteraad Teylingen, Wisselwerking (Michael Mekel)
7 juni 2016	VNG-congres (Jacques Wallage, Milo Schoenmaker, Marcel Boogers, Albertine van Vliet-Kuiper, Michael Mekel, Kirsten Veldhuijzen, Wenny Geenevasen, Frank van der Meyden)
11 juni 2016	gemeente Helmond, toelichting 15,9 uur (Leon Frissen)
15 juni 2016	bijeenkomst griffierskring regio Noord-Holland, Castricum, advies 15,9 uur (Jacques Wallage)
15 juni 2016	special griffiers/gemeentesecretarissen, U-10, Wisselwerking, Bunnik (Milo Schoenmaker, Michael Mekel)
20 juni 2016	BZK-congres over de burgemeester (Jacques Wallage, Kees Breed, Michael Mekel, Wenny Geenevasen)
21 juni 2016	symposium 'Van beleid naar impact', belang van regionale samenwerking voor Nederland (Kees Breed)
28 juni 2016	Burgemeester en Wethouders Zaanstad (Jacques Wallage)
4 juli 2016	begeleiding heisessie college Zaanstad (Jacques Wallage)
1 september 2016	gemeenteraad Assen, opening vergaderseizoen (Jacques Wallage)
14 september 2016	bijeenkomst griffiers West-Friesland, Wisselwerking, 15,9 uur (Marcel Boogers)
19 september 2016	Masterclass D66 Utrecht, Begin bij het begin (Michael Mekel)
21 september 2016	Themacafé Leiden, Wisselwerking (Michael Mekel)
23 september 2016	Vereniging voor Griffiers, Wisselwerking (Jacques Wallage, Michael Mekel)
5 oktober 2016	inspiratiedag decentralisaties gemeenten (Maarten Allers, Marcel Boogers)
6 oktober 2016	bijeenkomst gemeenteraad Enschede, Wisselwerking, 15,9 uur (Michael Mekel)
12 oktober 2016	bijeenkomst gemeenteraden westelijke mijnstreek in Sittard-Geleen, Wisselwerking (Michael Mekel)
12 oktober 2016	BestuurdersTafel Publieke Dienstverlening, Passend contact (Milo Schoenmaker)
31 oktober 2016	adviesaanbieding Niet alleen een ambt, ook een ambacht (Jacques Wallage, Hanneke, Wenny Geenevasen, Saniye Çelik)
3 november 2016	Toelichting op Wisselwerking op Seminar Samen Doen! gemeente Breda en gemeente Roosendaal (Milo Schoenmaker)
9 november 2016	toelichting Politieke versnippering, Provincie Overijssel (Sarah de Lange)
17 november 2016	centrale OR van de G4, Heerenveen, Sturen en Verbinden (Marcel Boogers)
18 november 2016	Vereniging voor Griffiers, Wisselwerking (Michael Mekel)
23 november 2016	Rob-lezing
24 november 2016	T-seminar Tilburg, de veranderende rol van de raad (Jacques Wallage)
25 november 2016	Bijeenkomst 'Op tijd voor de gemeenteraadsverkiezingen!' Van Prodemos, toelichting advies Niet alleen een ambt, Os (Saniye Çelik)

- 29 november 2016 Gemeente Rhenen, toelichting 15,9 uur (Milo Schoenmaker)
- 30 november 2016 congres van de provincie Noord- Holland, Wisselwerking (Jacques Wallage, Michael Meke)
- 2 december 2016 Bijeenkomst 'Op tijd voor de gemeenteraadsverkiezingen!' Van Prodemos, toelichting advies Niet alleen een ambt, Apeldoorn (Albertine van Vliet-Kuiper)
- 2 december 2016 Gemeente Amsterdam, Politieke versnippering (Sarah de Lange)

Bijlage 2 | Werkprogramma

Werkprogramma 2017 van de Raad voor het openbaar bestuur

Vooraf

Bij de vaststelling van het werkprogramma voor 2017 moet rekening worden gehouden met een aantal bijzondere factoren die van invloed kunnen zijn op de prioritering en/ of uitwerking van de hieronder nog te benoemen adviesthema's.

- Als de Tweede en Eerste Kamer instemmen met het wetsvoorstel Rob dat de minister van BZK vorig jaar heeft ingediend, wordt het takenpakket van de Rob uitgebreid met de taken die thans door de Rfv worden uitgeoefend (met uitzondering van de artikel 12 advisering voor individuele gemeenten). Wanneer de wet in de tweede helft van dit jaar wordt aangenomen ligt het in de rede dat de wet per 1 juli 2017 in werking zal treden.
- Eén adviesthema (de kwaliteit van de decentrale financiële controle) ligt met name op het terrein van de huidige Rfv.
- Adviesvragen over financiële verhoudingen komen vaak pas in de loop van het jaar in beeld en kennen een korte doorlooptijd. Daarvoor moet wel ruimte in het werkprogramma worden gereserveerd.
- Er vinden volgend jaar verkiezingen voor de Tweede Kamer plaats en er zal een nieuw kabinet worden geformeerd. Dat kan leiden tot nieuwe prioriteiten en vraagstellingen met betrekking tot het openbaar bestuur en de financiële verhoudingen.
- Per 1 juli 2017 verstrijkt de zittingstermijn van de huidige voorzitter en van zes vaste leden van de Raad. Ook dat kan aanleiding geven tot een bijstelling van prioriteiten en vraagstellingen.

Doorlopende adviestrajecten

Enkele adviestrajecten zijn of worden nog in 2016 gestart maar hebben doorloop in het nieuwe jaar. Dat betreft:

- Het lopende meerjarige advies 'Decentralisaties in 3 D' waarbij de effecten van de decentralisaties in het sociale domein voor de kwaliteit van de lokale democratie en het lokaal bestuur worden bezien
- Het advies over directe democratie in het maatschappelijk domein (over democratie in universiteiten, scholen, woningcorporaties, ziekenhuizen e.d.)
- Het advies over de herziening van de financiële verhoudingen dat de Rfv dit jaar is gestart (al zal voor het eind van dit jaar het eerste deel van het advies worden gepresenteerd met het accent op gemeenten)
- De Rfv bereidt ook een vervolgadvisie over de financiering van de waterhuishouding voor.
- De Rfv verwacht aanvullende adviesvragen van SZW en VWS met betrekking tot financiële aspecten van de decentralisaties in het sociale domein.
- De Rob en Rfv zullen samen later dit jaar een advies over publieke en financiële geldstromen opstarten.

Nieuwe adviesthema's

Er zijn vier nieuwe adviesthema's benoemd waarmee de Raad in 2017 aan de slag gaat.

1. Weerbare democratie

Democratische instituties en processen zijn in de afgelopen jaren in toenemende mate onder druk komen te staan. De Raad voor het openbaar bestuur heeft in diverse adviezen eerder gewezen op de noodzaak om de politieke cultuur aan te passen aan de eisen die deze tijd stelt. In de praktijk laten boze burgers steeds vaker van zich horen. Het gezag van de overheid in relatie tot burgers dreigt daarbij te worden ondermijnd. Tegelijk raakt de sociale cohesie in de samenleving aangetast. Dit uit zich soms in incidenten, zoals bij discussies over de opvang van asielzoekers en in enkele gevallen zelfs intimiderende acties van kleine groepen burgers. Maar de kloof die daardoor zichtbaar wordt heeft een meer permanent karakter. Welke democratische waarden en normen zijn daarbij in het geding? In welke mate worden deze bedreigd? Welke mogelijkheden zijn er om de kloof kleiner te maken? Welke handelingsperspectieven en (juridische) instrumenten komen daarbij in beeld voor de verschillende bestuurslagen? Zijn aanvullende instrumenten nodig, en zo ja welke? Onder welke condities kunnen deze effectief worden ingezet?

De Raad betreft in zijn advies een analyse van de kloof tussen hoger en lager opgeleide burgers en de gevolgen daarvan voor de politieke gemeenschap, een analyse van de rol van de media en beschikbaar onderzoeksmateriaal over deze onderwerpen.

2. Adaptiviteit en slagkracht van de overheid

Ontwikkelingen in de omgeving van de overheid hebben een hoog tempo en doen zich soms onverwacht voor. Bekende voorbeelden zijn de banken- en migratiecrisis, of een calamiteit bij de water- of voedselvoorziening. Hoewel deze ontwikkelingen verschillen van aard en impact, hebben ze in ieder geval één ding gemeen: ze vragen (nog meer dan voorheen) om een slagkrachtige overheid die snel weet te schakelen, zich aan weet te passen aan een nieuwe realiteit en daarbij vertrouwen weet te organiseren. Wat is ervoor nodig om de slagkracht en het adaptieve vermogen van de overheid te vergroten? In veel gevallen draait het hierbij ook om mondiale ontwikkelingen die lokaal hun weerslag vinden. Doordat de lijnen in lokale en regionale netwerken kort zijn, kan lokaal en regionaal daadkrachtig gereageerd worden op dergelijke ontwikkelingen. Verantwoordelijkheid volgt opgave. Afhankelijk van het vraagstuk gaat het dan om de rol van de overheid als beleidsontwikkelaar, uitvoerder of toezichthouder of om een combinatie daarvan. En gaat het ook om verschillende overheidslagen en –organisaties die bij het vraagstuk betrokken zijn. Dat vraagt om snel schakelen tussen de overheidslagen. De inrichting van het openbaar bestuur is thans uniform vormgegeven, zowel juridisch als cultureel. De vraag is deze situatie wel goed aansluit bij de maatschappelijke en economische realiteit van snel veranderende en vaak diverse opgaven.

De Raad wordt gevraagd op basis van een analyse van praktijkvoorbeelden (denk aan de proefregio's die in juni 2016 zijn benoemd) aanbevelingen te doen voor een vergroting van de slagkracht en het aanpassingsvermogen van de overheid. Wat betekenen nieuwe vormen van samenwerking en de daarbij gekozen oplossingsrichtingen voor de slagkracht en het aanpassingsvermogen van de overheid en ten aanzien van democratische verantwoording? Wat werkt wel en wat werkt niet? De Raad betreft in dit advies ook het rapport 'Maak verschil' van de studiegroep Openbaar bestuur en het rapport 'Op weg naar meervoudige democratie' van de Commissie Toekomstgericht lokaal bestuur.

3. Kwaliteit van decentrale financiële controle en risicobeheer

De Rob heeft in het advies '15,9 uur – de verbindende rol van het raadslid in een vitale democratie' aandacht gevraagd voor de versterking van de lokale democratie. Welke rol kunnen besprekingen in het kader van het begrotingproces daarbij spelen? Het huidige begrotingsdebat is vaak niet veel meer een onderonsje voor financiële specialisten. Vanuit de doelstelling om de kaderstellende en controlerende rollen van de gemeenteraad te versterken is het besluit begroting en verantwoording inmiddels aangepast, onder andere door de introductie van kengetallen. Maar voor het voeren van een politiek debat waarbij raadsleden als volksvertegenwoordiger hun visie over grote centrale thema's geven en op basis daarvan gezamenlijk een begroting vaststellen is meer nodig. Dan gaat het ook over het verbinden van beleidsinhoudelijke discussies met financiële debatten, het beter verspreiden van de daarvoor benodigde kennis en ook de relatie met het toezicht.

De commissie Depla heeft in 2014 advies uitgebracht om de begroting voor meer mensen toegankelijk en begrijpelijk te laten zijn. Iedereen moet de begroting en prestaties van zijn gemeente kunnen vergelijken met die van andere gemeenten. De Raad wordt gevraagd na te gaan welke wegen kunnen worden bewandeld opdat raadsdebatten vanuit het financiële perspectief optimaal kunnen bijdragen aan de lokale democratie.

4. Bestuur en wonen: de werking van de woningwet op decentraal niveau

Op 1 juli 2015 is de nieuwe Woningwet in werking getreden. Een belangrijk onderdeel van de stelselwijziging is de lokale verankering: gemeenten hebben een regierol gekregen. Hun woonvisie is het startpunt voor prestatieafspraken: daarin leggen huurdersorganisaties, corporaties en de gemeente vast welke bijdrage de corporatie levert aan de volkshuisvesting. In het ideale geval is de woonvisie breed: de gemeente overziet alle vraagstukken op de woningmarkt, en heeft oog voor flankerende beleidsvelden (zoals zorg). De eerste volledige cyclus prestatieafspraken vindt in 2016 plaats. De belangrijke vraag is: werkt het stelsel op decentraal niveau zoals het bedoeld is, mede gezien vanuit de context van ontwikkelingen in de vastgoedmarkt? Ten behoeve van de evaluatie van de Woningwet in 2017 wordt de Raad gevraagd, vanuit zijn expertise over de rolverdeling (en – verschuiving) binnen het openbaar bestuur, bij een aantal gemeenten te onderzoeken hoe op decentraal niveau het volkshuisvestelijk stelsel wordt opgepakt. Welke politieke en bestuurlijke ervaringen worden in de praktijk opgedaan? Zijn partijen voldoende in staat om aan de rolverschuiving ten gevolge van de stelselwijziging te voldoen? Hoe vult met name de gemeente haar rol in: pakt de gemeente de regie en waar blijkt dat uit? Welke lessen kunnen uit deze ervaringen worden getrokken? Bij dit adviestraject zal de Raad ook samenwerken met de Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur.

Bijlage 3 | Activiteiten en publicaties staf

Ajeh Zarrinkhameh

Publicatie:

- Essay 'Wat ik mis met Kersmis', in opdracht van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. Gepubliceerd in de bundel genaamd 'Wat ik met Kerst mis', december 2016.

Presentatie:

- Presentatie aan 'high potentials' uit achttal landen, onderdeel van het Dutch Visitors Programme' van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, op 26 januari 2016. Samen met Michael Mekel.

Bart Leurs

Publicaties:

- Sociaal Bestek, Modellen, mythes en misverstanden: budgetverdeling Jeugd en Wmo [samen met raadslid Maarten Allers] april/mei 2016.
- ESB, Verhulde ongelijkheid in gemeentelijke belastingen, 9 juni 2016.
- Platform O, Inkomsten van gemeenten: over het Rfv-advies 'Wel Zwitsers, geen geld?' Mei 2016.
- Kort interview met dagblad Trouw: 'Niks mis met zorggeld op de plank', (over zorggeld dat gemeenten overgehouden zouden hebben), 02-11-2016.

Presentaties:

- Presentatie bij Vereniging voor Explosievenopsporing over het Rfv-advies over de Bommenregeling, 7 maart 2016.
- Presentatie over de budgetverdeling sociaal domein bij Divosa, 17 november 2016.

Erie Tanja

Overig:

- Gastcollege bij de master Politiek en Parlement, Radboud Universiteit Nijmegen, collegereeks Krachtenveld, 12 december 2016.

Gerber van Nijendaal

Presentaties:

- Alumni bijeenkomst oud-leden VNG over Uitbreiding lokaal belastinggebied, 18 maart 2016.
- VNG, over het Rfv-advies 'Wel Zwitsers geen geld?' 31 mei 2016.
- Mondriaan College, gastcollege Financiële verhoudingen in Nederland, 2 juni 2016.
- Directeurenoverleg 100.000plus, over het Rfv-advies 'Wel Zwitsers geen geld?', 10 juni 2016.
- EGPA-conferentie, over het Rfv-advies 'To have the Swiss, but no money', 24 augustus 2016.
- Portefeuille houders Financiën provincies over het Rfv-advies 'Wel Zwitsers geen geld?', 8 september 2016
- Vakberaad toezichhouders, over het Rfv-advies 'Wel Zwitsers, geen geld?', 15 september 2016.
- Famo, over het Rfv-advies 'Wel Zwitsers geen geld?' 30 september 2016.
- Bijzondere Algemene Ledenvergadering VNG, over het Rfv-advies 'Wel Zwitsers, geen geld?', 30 november 2016.

Kees Breed

Publicaties:

- 'Praktische wijsheid in het bestuur', artikel op Platform O, 10 februari 2016.
- 'Politici moeten de illusie van Cockpit Den Haag Loslaten', artikel in Christendemocratische Verkenningen, editie zomer 2016.
- 'De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor systemen', artikel op Platform O, 8 november 2016.
- 'Het vraagstuk der gemeentelijke indeling', artikel Jubileum Bestuurswetenschappen, november 2016.

Presentaties en lezingen:

- Doorbraak in het sociale domein? Presentatie bij Dag van de Denktanks, 11 maart 2016.

Overig:

- Deelnemer paneldiscussie bij symposium 'Van beleid naar impact' op 21 juni 2016.

Kirsten Veldhuijzen

Publicaties:

VNG Column:

- Waardenkamer, 8 december 2016
- Blokfonds, 10 november 2016
- Bovenbuurgegluur, 12 oktober 2016
- Wet pet budget, 14 september 2016
- Verse principes, 18 augustus 2016
- De Ander, 2 juni 2016
- Ga ervoor!, 21 april 2016
- Pannenkoeken voor de rekenkamer, 23 maart 2016
- Sigaar uit eigen doos, 25 februari 2016
- Blijf af en blijf weg, 28 januari 2016

Artikel: Geertjan Wenneker en Kirsten Veldhuijzen, Belastingen hervormen? Vergeet de provincies niet!, Bank & Gemeenten, 13 mei 2016.

Presentaties:

- Participatie in de Omgevingswet, hoe dan? Presentatie Raad op zaterdag, Zwolle, 24 september 2016.
- Meedoen en zelfdoen in het Sociaal Domein, Dag van de Denktanks, Den Haag, 18 januari 2016.
- Eigen lokaal belastinggebied? Presentatie samen met Gerber van Nijendaal, VNG Alumnidag, 18 maart 2016.

Overig:

- plv. lid Adviescommissie geschilbeslechting prestatieafspraken Woningwet (cie-Dekker).
- columnist VNG Magazine.
- Lid Rekenkamer Delft.
- Lid Raad van Advies Zaak&Co.
- Coach en organisator gastlessen ROC Mondriaan.

Michael Mekel

Publicatie:

- Beginnen bij het begin, www.platformoverheid.nl, juni 2016.

Presentatie / lezing:

- Diverse presentaties en lezingen over adviezen van de Raad bij gemeenten, provincies, regionale samenwerkingsverbanden, kringen van griffiers en kennisinstututen (zie ook lijst van optredens).
- Presentatie aan 'high potentials' uit achttal landen, onderdeel van het Dutch Visitors Programme' van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, op 26 januari 2016. Samen met Ajeh Zarrinkhameh.

Overig:

- Voorzitter Rekenkamer Oost-Nederland
- Gastcolleges aan ROC Mondriaan.

Pieter de Jong

Publicatie:

- 'Europa: een duivels dilemma', artikel op Platform O, 11 februari 2016.

Presentatie:

- Presentatie over het Rob-advies 'Sturen én verbinden', op een bijeenkomst van Strategieeraad Rijksbreed, 21 januari 2016.

Saniye Çelik

Publicaties:

- 'Sturen op verbinden. De business case van diversiteit binnen de publieke sector', Proefschrift. De openbare verdediging van het proefschrift vond plaats op 10 november 2016 aan de Universiteit Leiden.
- 'Aiming to connect. The business case for diversity in public organisations in the Netherlands'. Public Money & Management.

Presentaties en lezingen:

- Interview over nieuwe aanpak diversiteit bij de overheid, Universiteit Leiden, 7 november 2016.
- Radio interview over het bevorderen van diversiteit binnen publieke organisaties. Sleutelstad 93,7 fm. Op 16 november 2016.
- Inleiding Rob-advies 'Niet alleen een ambt, ook een ambacht', tijdens de bijeenkomst 'Op tijd voor de gemeenteraadsverkiezingen' georganiseerd door Prodemos en raadslid.nu. 25 november 2016 te Oss.
- Lezing over politiek bestuur en leiderschap voor Publiek Domein. Op 30 november 2016 te Utrecht.
- Inleiding Rob advies 'Niet alleen een ambt, ook een ambacht', tijdens de werkconferentie Proef Verschil. Schakelen tussen Schalen: Een Vak Apart. Op 8 december 2016 te Utrecht.
- Lezing Politieke Bestuur en Leiderschap, 30 november 2016, Publiek Domein te Utrecht.

Overige:

- Vak- en praktijk expert voor NSvP innovatief in werk.
- Verbonden aan de Universiteit Leiden. Faculteit Governance and Global Affairs, Centre for Professional Learning.
- Coach voor intercoach. Uitvoeringsorganisatie bedrijfsvoering Rijk, ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

